

УДК 331.5:31

DOI: 10.25140/2411-5215-2019-1(17)-19-25

*Вікторія Кифяк, Оксана Дмитрієва, Катерина Сироїжко***БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОДОЛАННЯ***Виктория Кифяк, Оксана Дмитриева, Екатерина Сыроижко***БЕЗРАБОТИЦА В УКРАИНЕ И ПУТИ ЕЕ ПРЕОДОЛЕНИЯ***Viktoriia Kyfyak, Oksana Dmytriieva, Kateryna Syroizhko***UNEMPLOYMENT IN UKRAINE AND WAYS TO OVERCOME IT**

У статті розглянуто сутність поняття «безробіття» та погляди відомих науковців щодо цієї дефініції. Проаналізовано динаміку рівня безробіття протягом 2010-2018 років. Досліджено структуру безробітних за причинами незайнятості згідно зі статистичними даними та визначено чинники, які призводять до збільшення безробіття. Визначено вплив безробіття на економіку країни, добробут населення та демографічну ситуацію. Запропоновано ефективні шляхи підвищення зайнятості на основі аналізу причин і наслідків безробіття в Україні.

Ключові слова: безробіття; рівень безробіття; зайнятість; ринок праці; населення; методологія МОП; трудові ресурси.

Рис.: 4. Табл.: 2. Бібл.: 7.

В статье рассмотрена сущность понятия «безработица» и взгляды известных ученых о данной дефиниции. Проанализирована динамика уровня безработицы в течение 2010-2018 годов. Исследована структура безработных по причинам незанятости согласно статистическим данным и определены факторы, которые приводят к увеличению безработицы. Определено влияние безработицы на экономику страны, благосостояние населения и демографической ситуации. Предложены эффективные пути повышения занятости на основе анализа причин и последствий безработицы в Украине.

Ключевые слова: безработица; уровень безработицы; занятость; рынок труда; населения; методология МОТ; трудовые ресурсы.

Рис.: 4. Табл.: 2. Библ.: 7.

The article discusses the essence of the concept of "unemployment" and the views of well-known scholars on this definition. The dynamics of unemployment during 2010-2018 years are analyzed. The structure of the unemployed for reasons of unemployment according to statistical data is analyzed, and factors that lead to an increase in unemployment are determined. The influence of unemployment on the country's economy, the welfare of the population and the demographic situation is determined. Effective ways to increase employment on the basis of analysis of causes and consequences of unemployment in Ukraine are proposed.

Keywords: unemployment; unemployment rate; employment; labor market; population; ILO methodology; labor resources.

Fig.: 4. Table: 2. References: 7.

JEL Classification: E24

Постановка проблеми. Безробіття є однією з ключових проблем розвитку економіки України та підвищення добробуту населення. Зазначена соціально-економічна проблема призводить до «витоку умів» закордон, зменшення рівня інновацій, зменшення купівельної спроможності, а також до інших гострих наслідків. Кризова ситуація в Україні, військові дії на Сході України призвели до зменшення кількості підприємств, що, в свою чергу, спричинило зменшення кількості робочих місць. Тому потрібно шукати шляхи вирішення цієї проблеми, щоб покращити соціально-економічний стан українського суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Безробіття як соціально-економічну проблему населення України досліджували безліч учених як закордонних, так і національних. Зокрема, А. О. Боришук і К. Д. Семенова досліджували динаміку рівня безробіття в Україні, структуру безробітного населення, рівень безробіття за різними критеріями, його основні причини та напрями подолання. О. В. Полужкова проаналізувала чинники, які формують безробіття, його наслідки, позитивні сторони безробіття, заходи щодо вирішення цієї проблеми.

Л. І. Варварук, З. І. Кобеля проаналізували молодіжне безробіття, проблеми на молодіжному ринку праці, результати безробіття серед молодого населення та напрями вирішення цієї проблеми.

Ю. М. Лопатинський та В. І. Кифяк дослідили, що внаслідок інтенсифікації виробництва аграрних підприємств, з одного боку, хоч і збільшується продуктивність праці, але з іншого боку – зростає рівень безробіття на селі [4].

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Л. Шаульська і Н. Якимова досліджували проблеми тіньової зайнятості, її основні прояви, причини виникнення та негативні наслідки. У статті вони проаналізували формальну й неформальну зайнятість населення за професійними групами, а також неформальну зайнятість за регіонами України.

І. С. Зайцева та Г. Р. Задорожко проаналізували рівень безробіття в Україні та в країнах Європейського Союзу (Німеччині, Польщі, Греції, Австрії) та зробили висновок про те, що для подолання безробіття в Україні потрібно спиратися на досвід європейських держав.

К. І. Тарасова провела статистичне дослідження проблем безробіття в Україні в регіональному розрізі, а також підійшла до питання безробіття з погляду секторів економіки. Також у статті розраховано спеціальні коефіцієнти безробіття жіночого та чоловічого населення, запропоновано основні напрями вирішення проблем безробіття.

О. І. Піжук дослідила жіноче безробіття в умовах фінансово-економічної кризи на основі економетричних моделей, у тому числі з'ясувала причини незайнятості та спрогнозувала рівень жіночого безробіття на майбутнє за побудованою неї економетричною моделлю, зробила акцент на впровадження гендерних підходів до програм професійної підготовки та перепідготовки безробітних.

Серед закордонних науковців, які досліджували цю проблему, можна назвати таких: Л. Абалкін, Дж. Акерлоф, Б. Генкін, Л. Гроган, А. Оукен, П. Самуельсон, А. Сміт, Р. Солоу, К. Терел, А. Філліпс тощо.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Незважаючи на велику кількість наукових досліджень, що стосуються проблеми безробіття, через подальше зростання безробіття можна сказати, що ще не було запропоновано правильного та дієвого заходу щодо підвищення рівня зайнятості населення. Тому ця проблема є все ще не вирішеною і потрібно запропонувати нові шляхи її подолання, а також детально проаналізувати, що призводить до постійного збільшення безробіття.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є дослідження безробіття як соціально-економічної проблеми населення України, висвітлення негативних наслідків безробіття, а також визначення основних дієвих шляхів вирішення цієї проблеми.

Виклад основного матеріалу. Із загостренням економічної, політичної та соціальної кризи в Україні, проблема безробіття тільки збільшилась. Населення шукає заробітку закордоном, оскільки розчарувалось у достойній заробітній платі та гідних умовах праці на рідній землі. Приватні підприємства позакривались через збільшення збитків, що ще більше загострило цю проблему.

За Законом України «Про зайнятість населення» безробітними визнаються працездатні громадяни працездатного віку, які через відсутність роботи не мають заробітку або інших передбачених законодавством доходів і зареєстровані в державній службі зайнятості як такі, що шукають роботу, готові та здатні приступити до підходящої роботи. Безробітними визнаються також інваліди, які не досягли пенсійного віку, не працюють та зареєстровані як такі, що шукають роботу [6].

Сутність поняття «безробіття» було розглянути багатьма відомими вченими. Деякі підходи до визначення цього поняття подані в табл. 1.

Таблиця 1

Визначення поняття «безробіття»

Автор	Визначення
1	2
О. А. Грішнова, Є. П. Качан	Безробіттям називають соціально-економічну ситуацію в суспільстві, за якої частина активних працездатних громадян не може знайти роботу, яку вони здатні виконувати, що обумовлена переважанням пропозиції праці над попитом на неї
О. В. Волкова	Безробіття як соціально-економічне явище, при якому частина економічно активного населення не зайнята у сфері економіки

Закінчення табл. 1

1	2
Міжнародна організація праці (МОП)	Безробітними вважаються особи у віці 15–70 років (зареєстровані та незареєстровані в державній службі зайнятості), які одночасно задовольняють такі три умови: активно шукали роботу або намагались організувати власну справу впродовж останніх чотирьох тижнів, що передували опитуванню; не мали роботи (прибуткового заняття); готові приступити до роботи впродовж двох найближчих тижнів

Джерело: сформовано авторами на основі [7].

За статичними даними спостерігається тенденція до збільшення кількості безробітних (рис. 1).

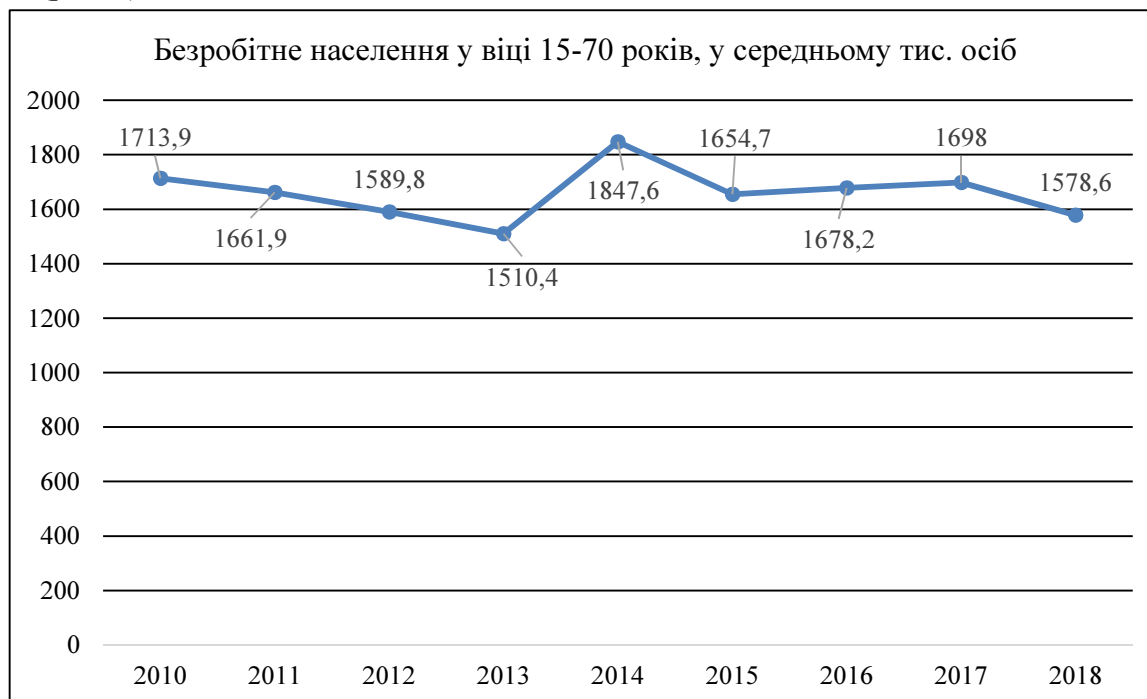

Рис. 1. Динаміка кількості безробітних у віці 15–70 років у період з 2010 по 2018 рр.

Джерело: сформовано авторами на основі [2].

З рис. 1 видно, що в Україні протягом 2010–2018 років не було чіткої тенденції до збільшення чи зменшення безробіття. Найбільша кількість безробітних у період 2010–2018 рр. була зафіксована у 2014 році і становила 1847,6 тис. осіб – це є набагато більше, ніж у період з 2010 по 2013 роки. За останні ж 3 роки найбільша кількість безробітних була у 2017 році й з кожним роком вона зростає.

Рівень безробіття за віковими групами та місцем проживання у 2018 році

Зростання безробіття зумовлене такими причинами:

- падіння економіки та зниження ефективності діяльності підприємств;
- відсутність досвіду роботи;
- завищені вимоги молоді до майбутнього місця роботи;
- низька заробітна плата;
- зниження попиту на деякі посади;
- можливість отримати вищі доходи, працюючи на закордонних підприємствах;
- незбалансованість попиту і пропозиції на ринку праці;
- автоматизація виробництва внаслідок НТП.

На рис. 2 наведено причини безробіття за статистичними даними.

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

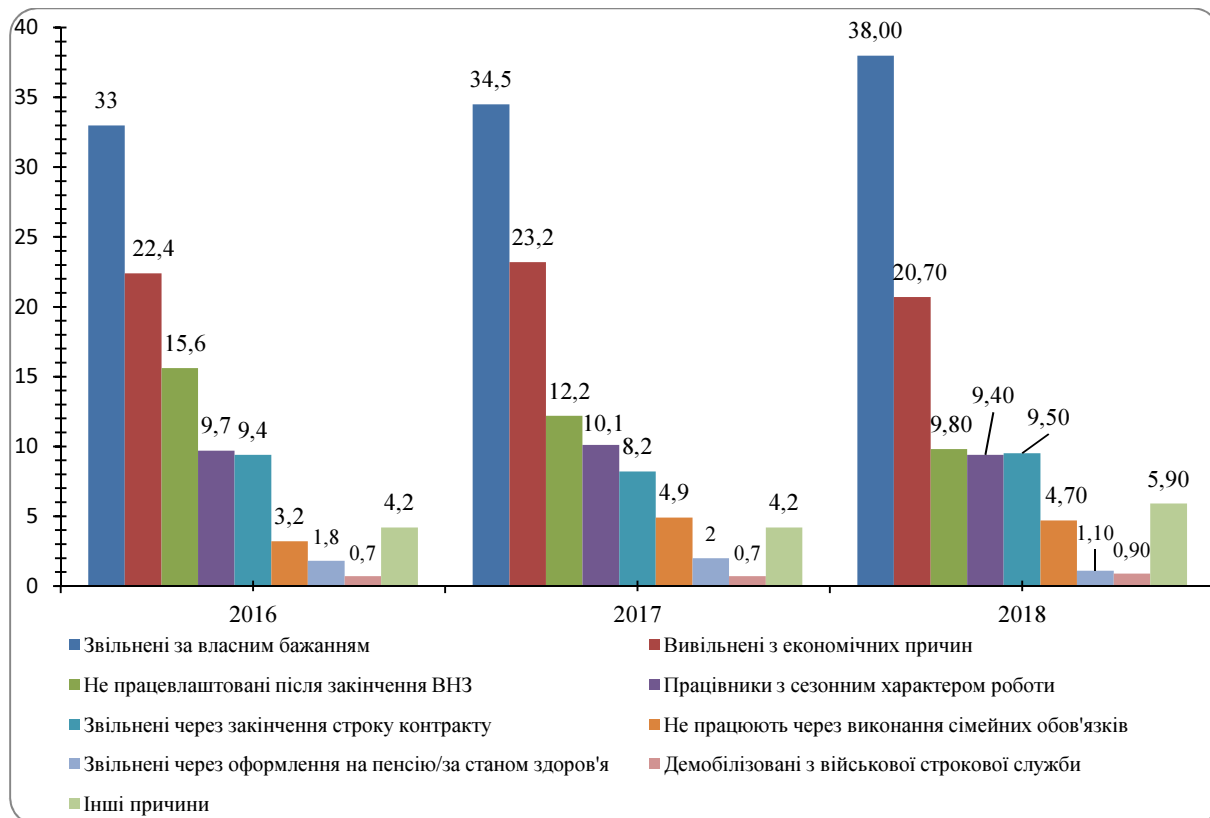

Рис. 2. Безробітне населення (за методологією МОП) за причинами незайнятості у 2016–2018 роках

Джерело: сформовано авторами на основі [2].

Найпоширенішою причиною безробіття протягом досліджуваного періоду було звільнення за власним бажанням, що може бути пов'язано з недостатнім рівнем заробітної плати, пошуком кращих умов праці та ін. Найменше безробітних з причин демобілізації з військової строкової служби, тому що їм важко адаптуватися в суспільство та знайти підходящу роботу. Також доцільно розглянути структуру безробітних за причинами незайнятості у 2018 році (рис. 3).

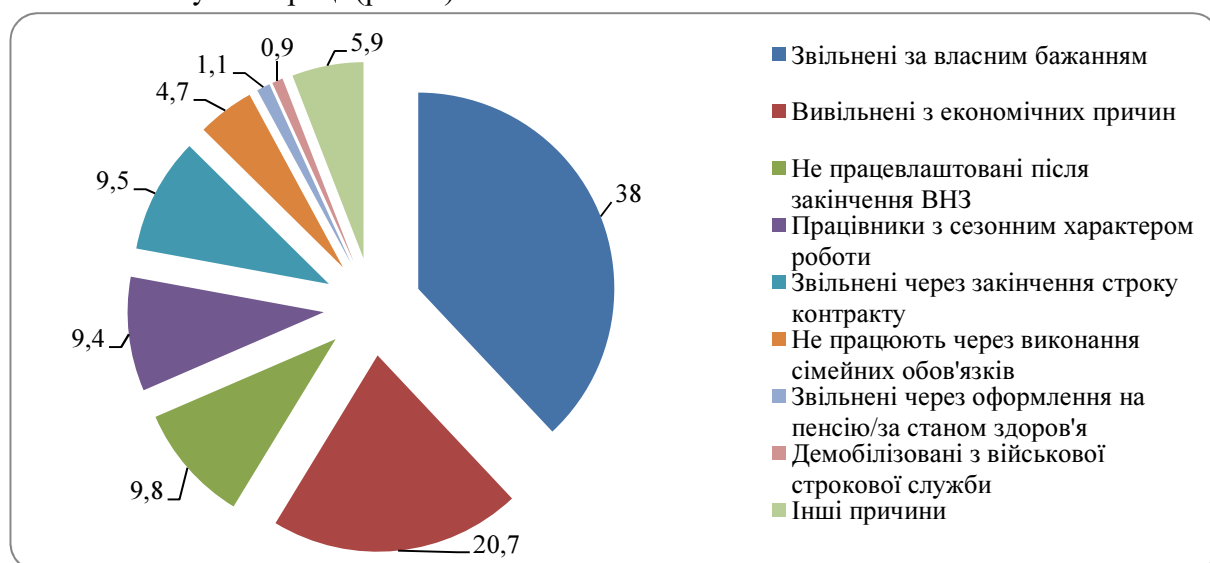

Рис. 3. Безробітне населення (за методологією МОП) за причинами незайнятості у 2018 році

Джерело: сформовано авторами на основі [2].

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Однією з причин безробіття можна вважати тривалий пошук роботи. На рис. 4 показано тривалість пошуку роботи в Україні за останні роки.

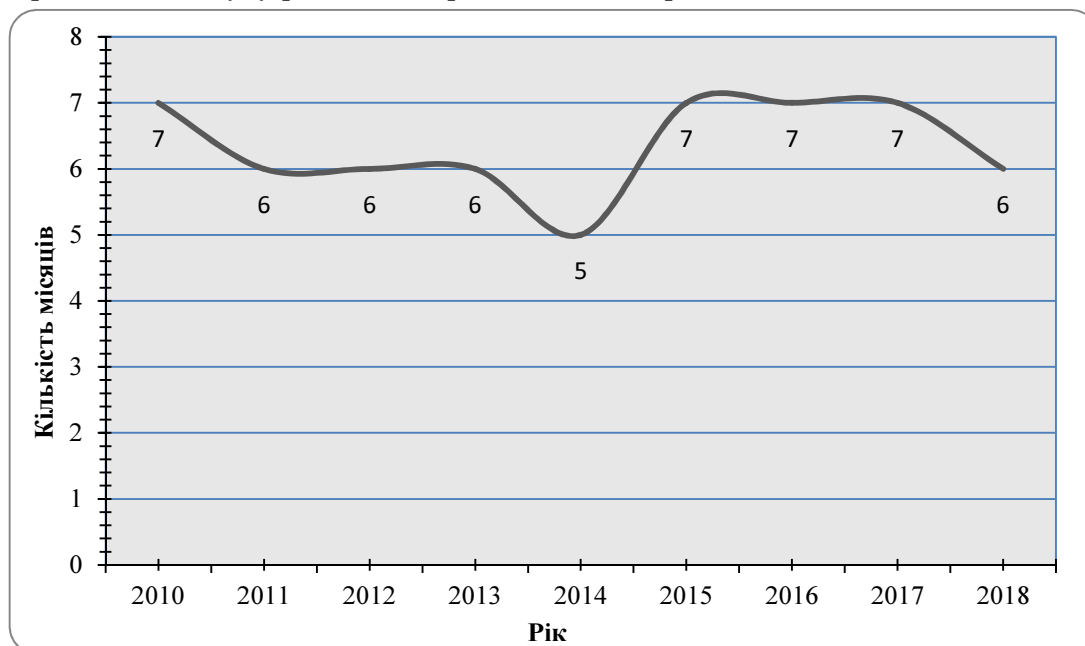

Рис. 4. Середня тривалість пошуку роботи в Україні за 2010–2018 роки

Джерело: сформовано авторами на основі [1].

З рис. 4 видно, що найбільша середня тривалість пошуку роботи становить 7 місяців, а найменша – 5 місяців. Протягом часу, який витрачається на пошук роботи в Україні, можна знайти роботу за кордоном, заснувати власний бізнес тощо.

Також важливо проаналізувати рівень безробіття населення за віковими групами та за статтю за 2018 рік (табл. 2).

Таблиця 2

Кількість безробітних у 2018 році за віковими групами та за статтю (за методологією МОП)

Безробітні	Вікові групи							
	Усього	15-24	25-29	30-34	35-39	40-49	50-59	60-70
Кількість населення, (тис. осіб)	1578,6	233,7	218,6	244,6	237,4	359,7	283,6	1,0
Жінки	635,4	108,6	60,4	92,6	93,5	145,6	134,1	0,6
Чоловіки	943,2	125,1	158,2	152	143,9	214,1	149,5	0,4

Джерело: сформовано авторами на основі [2].

З табл. 2 видно, що найбільша кількість безробітних серед осіб 40-49 років і становить 359,7 тис. осіб. З них в Україні чоловіків більше – 214,1 тис. осіб, жінок відповідно 145,6 тис. осіб.

Безробіття вважається важливою проблемою для населення та економіки країни загалом, оскільки несе за собою тяжкі наслідки, які відносяться до всіх сфер життя. Зокрема можна виділити такі наслідки безробіття:

- збільшення розриву між потенційним ВВП і фактичним ВВП – коли є дефіцит робочих місць, є велика кількість охочих працювати, виробництво не працює на свою повну потужність;
- зменшення купівельної спроможності;
- «відтік умів» – висококваліфіковані спеціалісти, науковці, вчені через відсутність відповідних робочих місць виїжджають працювати закордон, розвиваючи таким чином інші країни;

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

- втрата кваліфікації, досвіду, навичок через тривалий пошук роботи, а також через роботу не за фахом, оскільки дуже важко знайти роботу відповідно до отриманої освіти;
- зниження рівня життя;
- проблеми в сім'ях через недостатні доходи;
- посилення соціальної напруги;
- зростання кількості психічних захворювань;
- загострення криміногенної ситуації;
- посилення соціальної диференціації [5].

Розглянувши наслідки безробіття можна запропонувати такі основні шляхи його подолання:

- 1) створення нових центрів кадрового забезпечення;
- 2) зміни в Податковому кодексі України, які б надавали пільги підприємцям, які працевлаштовують молодих спеціалістів;
- 3) влаштування на стажування університетами випускників, а в подальшому їх працевлаштування за місцем стажування;
- 4) підтримка державою закладів вищої освіти, які навчають робітничих професій;
- 5) внесення змін до законодавства України відповідно до міжнародних норм;
- 6) влаштувати на практику школярів 10-11 класу на ті роботи, з якими вони в майбутньому хочуть пов'язати своє життя;
- 7) захист внутрішнього ринку праці;
- 8) створення кращих умов для малого та середнього бізнесу;
- 9) збільшення мінімальної заробітної плати для збільшення добробуту;
- 10) виділення коштів для перепідготовки працівників;
- 11) відповідність держзамовлення на підготовку спеціалістів згідно з реальним станом попиту на робочу силу [1];
- 12) забезпечення кадрів краще оснащеними робочими місцями та умовами праці;
- 13) запровадження зміни ставок податку підприємцям замість збільшення кількості робочих місць.

Висновки і пропозиції. Проаналізувавши рівень безробіття в Україні, його динаміку і причини видно, що воно поступово збільшується. Проблеми безробіття і ефективна діяльність економіки є взаємопов'язаними і якщо не вирішити першу проблему, другу проблему вирішити буде ще складніше. Державним органам влади необхідно звернути увагу на цю ключову соціально-економічну проблему і почати впроваджувати заходи для її вирішення, тому що якщо залишити все як є, то рівень безробіття та неефективність економіки будуть безупинно зростати і зупинити цей процес на тому етапі буде вже важко. Для світлого майбутнього країни потрібно зробити все, щоб збільшити зайнятість і щоб економіка країни працювала на свою повну потужність.

Список використаних джерел

1. Гальків Л. І. Втрати людського капіталу: чинник безробіття. *Економіка і регіони*. 2009. № 2. С. 110–113.
2. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Дерій Ж. В., Скиба С. А. Формування ринку праці на основі розвитку людського потенціалу. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2015. № 2. С. 9–17.
4. Лопатинський Ю. М., Кифяк В. І. Розвиток аграрного сектора національної економіки на інституційних засадах: монографія. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2014. 248 с.
5. Майсюра О. М. Безробіття та наслідки його впливу на економіку України. *Економіка та держава*. 2016. № 8. С. 60–62. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2010_8_19.
6. Про зайнятість населення: Закон України від 05.07.2012 № 5067-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>.
7. Харчук С. А., Пенькна І. С. Безробіття як одне з глобальних проблем світу та напрями його подолання. *Економіка та держава*. 2016. № 7. С. 71–76.

References

1. Halkiv, L. I. (2009). Vtraty liudskogo kapitalu: chinnik bezrobittia [Loss of human capital: the factor of unemployment]. *Ekonomika i regioni – Economics and regions*, 2, 110–113 [in Ukrainian].
2. *Derzhavna sluzhba statistiki Ukrayini [State Statistics Service of Ukraine]*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Derii, Zh. V., Skyba, S. A. (2015). Formuvannia rynku pratsi na osnovi rozvytku liudskoho potentsialu [The formation of the labor market on the basis of human potential development]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia – Problems and prospects of economics and management*, 2 (2), 9–17 [in Ukrainian].
4. Lopatynskiy, Yu. M., Kifyak, V. I. (2014). *Rozvitok agrarnogo sektora natsionalnoyi ekonomiki na institutsiynih zasadah [Development of the agrarian sector of the national economy on an institutional basis]*. Chernivtsi: Chernivtsi National University [in Ukrainian].
5. Maisiura, O. M. (2016). Bezrobittya ta naslidki yogo vplivu na ekonomiku Ukrayini [Unemployment and the consequences of its impact on the Ukrainian economy]. *Ekonomika ta derzhava – Economics and the state*, 8, 60–62. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2010_8_19.
6. Pro zainiatist naseleennya [On Employment of Population]. № 5067-VI (on July 5, 2012). Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>.
7. Harchuk, S. A., Penkna, I. S. (2016). Bezrobittya yak odne z globalnih problem svitu ta napryami yogo podolannya [Unemployment as one of the global problems of the world and ways to overcome it]. *Ekonomika ta derzhava – Economics and the state*, 7, 71–76 [in Ukrainian].

Кифяк Вікторія Іванівна – кандидат економічних наук, виконуюча обов'язків доцента, виконувач обов'язків доцента кафедри економіки підприємства і управління персоналом, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (вул. Коцюбинського, 2, м. Чернівці, 58012, Україна).

Кифяк Вікторія Іванівна – кандидат економічних наук, исполняющая обязанности доцента, исполняющая обязанности доцента кафедры экономики предприятия и управления персоналом, Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича (ул. Коцюбинского, 2, г. Черновцы, 58012, Украина).

Kyfyak Viktoriia – PhD in Economics, Acting Associate Professor, Acting Associate Professor of Department of Economics of Enterprise and Personnel Management, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (2 Kotsiubinskyi Str., 58012 Chernivtsi, Ukraine).

E-mail: ViktoriaKyfyak@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-5305-7815>

ResearcherID: F-3291-2014

Дмитрієва Оксана Миколаївна – студентка, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (вул. Коцюбинського, 2, м. Чернівці, 58012, Україна).

Дмитриева Оксана Николаевна – студентка, Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича (ул. Коцюбинского, 2, г. Черновцы, 58012, Украина).

Dmytriieva Oksana – student, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (2 Kotsiubinskyi Str., 58012 Chernivtsi, Ukraine).

E-mail: oksana.dm1997@gmail.com

Сироїзко Катерина Вікторівна – студентка, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (вул. Коцюбинського, 2, м. Чернівці, 58012, Україна).

Сыроижко Екатерина Викторовна – студентка, Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича (ул. Коцюбинского, 2, г. Черновцы, 58012, Украина).

Syroizhko Kateryna – student, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (2 Kotsiubinskyi Str., 58012 Chernivtsi, Ukraine).

E-mail: siroszhko.katya@gmail.com